Elina Nikkola
Neuvotteleva virkamies
Maa- ja metsätalousministeriö
13.2.2026

Asia: VNS 7/2025 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045

Tulevaisuusvaliokunta on pyytänyt maa- ja metsätalousministeriötä kuvaamaan, miten ministeriö hyödyntää tulevaisuustyöskentelyä, tulevaisuusselontekoa ja skenaarioita ja miten päätösten tulevaisuuskestävyyden arviointi on integroitu tai integroitavissa ministeriössä tehtävään valmisteluun.

Maa- ja metsätalousministeriö esittää lausuntonaan seuraavan.

Maa- ja metsätalousministeriö on aktiivisesti osallistunut VNK:n johdolla tehtyyn valtioneuvoston tulevaisuusselontekotyöhön ja useat sen pohjana olevat muutostekijät vaikuttavat suoraan tai välillisesti ministeriön ydintehtäviin.

MMM:n tehtävänä on varmistaa kotimaisen ruoan, veden ja uusiutuvien luonnonvarojen saatavuus sekä varautua toimitusketjujen häiriöihin. Kestävän biotalouden edistäminen edellyttää aktiivista otetta ilmastonmuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa sekä luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa.

Maa- ja metsätalousministeriön omaan ennakointiverkostoon kuuluvat kaikki sen toimialan virastot ja tutkimuslaitokset. Ministeriön ennakointiverkosto laatii vuosittain maa- ja metsätalousministeriön toimintaympäristönanalyysin, joka toimii tulosohjauksen ja strategisen suunnittelun pohjana ja on samalla syöte valtioneuvoston yhteiseen ennakointityöhön.

MMM pitää tärkeänä, että ennakointiresurssiin kiinnitetään huomioita ja sen strateginen tulevaisuustyö turvataan sekä valtioneuvostotasolla, että ministeriöissä ja niiden toimialoilla.

Varautuminen ja riskienhallinta

Globaalin turvallisuusympäristön epävakaus, haastava taloudellinen tilanne sekä ilmaston muuttuminen korostavat jatkuvan ennakoinnin ja skenaariotyön merkitystä. Ennakointi ja skenaariotyö ovat keskeinen osa valtioneuvoston varautumistyötä ja häiriötilanteen palautumisen suunnittelua ja ne ovat osa myös maa- ja metsätalousministeriön ja sen toimialan johtamisjärjestelmää yhdessä varautumisen ja riskienhallinnan kanssa.

Ministeriöt ovat aktiivisessa yhteistyössä sekä varautumisen että ennakoinnin osalta. Maa- ja metsätalousministeriö aikoo jatkossa linkittää ministeriön oman ennakointiverkoston entistä tiiviimmäksi osaksi ministeriön varautumista ja häiriönhallintaa. Ennakointiresurssia tarvitaan erityisesti vakavien häiriötilanteiden ja poikkeusolojen strategisten tilannekuvien laadintaan, häiriötilanteen jatkuvuuden ennakoivaan analyysityöhön sekä palautumisen suunnitteluun, huomioiden sen, että varautumistyössä ennakoinnin aikajänne on huomattavasti lyhyempi kuin valtioneuvoston strategisessa tulevaisuustyössä.

Ennakointi ministeriön strategiatyössä

Keskinäisriippuvaisessa maailmassa globaaleille ratkaisuille on kasvava tarve. Vastuullinen toiminta edellyttää entistä vahvemmin ennakointia, erilaisten tavoitteiden yhteensovittamista, mutta myös arvopohjaisia valintoja eri päätöksenteon tasoilla.

Ennakointityö on tärkeä osa myös ministeriön hallinnonalaan kuuluvien strategioiden toimeenpanoa. Esimerkiksi metsiin kohdistuu sekä Suomessa että maailmanlaajuisesti mittavat odotukset uusiutuvan raaka-aineen lähteenä, luonnon monimuotoisuuden edellytyksenä ja hiilinieluna. Samaan aikaan ilmastonmuutos lisää metsätuhoriskejä. Metsätuhoihin varautumiseksi MMM on valmistellut uuden metsätuhovarautumissuunnitelman.

Kansallisen metsästrategian 2035 kärkihanke ”Metsäalan uudistuminen ja kilpailukyky” keskittyy ennakointiin ja tiedolla johtamiseen ja sen yhtenä metsäalan uudistumista ja kilpailukykyä edistävänä toimenpiteenä on ennakointityön vahvistaminen. Lisäksi metsäbiotalouden tiedepaneeli tuottaa arvokkaita selvityksiä ja kannanottoja metsäbiotalouden ympärillä käytävään keskusteluun ja alan tulevaisuuden näkymiin politiikkavalmistelun tueksi.

Vuonna 2025 julkaistiin Kansallinen ruokastrategia 2040. Ennakointityö oli osa strategiaprosessia. Työn taustalla olivat mm. aiemmat ruokapoliittiset linjaukset ja ohjelmat, kansainvälinen keskustelu kestävästä ruokajärjestelmästä, asetetut ilmasto- ja luontotavoitteet, huoltovarmuuskeskustelu pandemian ja turvallisuuspoliittisten muutosten jälkeen sekä laaja joukko selvityksiä suomalaisen ruokajärjestelmän tilasta. Strategiatyön ja erityisesti siinä pidettyjen työpajojen pohjalle tehtiin nykytila-analyysin lisäksi erilaisia tulevaisuusskenaarioita olemassa olevien hiljaisten ja vahvojen tulevaisuussignaalien pohjalta, jotka koskevat ruokajärjestelmää.

Ennakointi osana ilmastopolitiikkaa

Maa- ja metsätalousministeriö vastaa valtioneuvostossa maankäyttösektorin ja maatalouden ilmastopolitiikasta sekä koordinoi kansallisella tasolla ilmastonmuutokseen sopeutumistyötä.

Ilmastotavoitteiden saavuttaminen edellyttää aktiivisia päästövähennystoimia kaikilla sektoreilla sekä hiilinielujen vahvistamista. Voimassa olevaan maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmaan koottujen toimien päämääränä on edistää maankäytön, metsätalouden ja maatalousmaan päästöjen vähentämistä, hiilinielujen vahvistamista sekä sopeutumista ilmastonmuutokseen. Suunnitelmaa toimeenpannaan nykyisellään kansallisen maatalous- ja metsäpolitiikan tukijärjestelmien kautta. Toimeenpanoa tehostaa kuluvalla hallituskaudella käynnistetty metsien kasvun ja hiilinielujen vahvistamisen toimenpidepaketti.

Kansallisen ilmastonmuutoksen sopeutumissuunnitelman päämääränä on, että yhteiskunnan toimijoilla on vahva tahto sopeutua ilmastonmuutokseen sekä käytössään tehokkaat keinot ja kyky arvioida, ennaltaehkäistä, hallita ja hallita ilmastonmuutoksen luontoon ja yhteiskuntaan kohdistuvat riskit. Sopeutuminen koskettaa kaikkia ministeriöitä ja hallinnonaloja ilmastonmuutoksen moninaisten ja laaja-alaisten seurausten vuoksi. Suomen sopeutumispolitiikan toimeenpanon lähtökohta on jo pitkään ollut, että sopeutuminen sisällytetään hallinnon- ja toimialojen normaaliin suunnitteluun ja toimintaan.

Tulevaisuusselontekoprosessin tapaan kansallisen ilmastopolitiikan valmistelu pohjaa skenaariotyöhön, ja laajaan sidosryhmien osallistamiseen. Tulevaisuusselonteon aikajänteeseen nähden maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman (MISU) ja maatalouden taakanjakosektorin päästöt kattavan keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman (KAISU) aikajänne on lyhyt, ilmastolain mukaan MISU laaditaan vähintään joka toinen vaalikausi ja KAISU kerran vaalikaudessa. Kuluvalla vaalikaudella päivitetty KAISU ja maankäyttösektorin toimenpiteet kattava energia- ja ilmastostrategia ovat parhaillaan eduskunnan käsittelyssä.

Kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma (KISS2030) perustuu Ilmatieteen laitoksen ja SYKEn tuottamiin ilmasto ja sosioekonomisiin skenaarioihin, joita on hyödynnetty suunnitelman riski ja haavoittuvuustarkastelussa. Skenaarioiden avulla arvioidaan ilmastonmuutoksen todennäköiset kehityskulut sekä niihin liittyvät epävarmuudet, ja niiden avulla on tunnistettu keskeiset riskit luonnolle,

yhteiskunnalle ja taloudelle. Skenaarioihin perustuva tarkastelu mahdollistaa ennakoivan ja joustavan sopeutumissuunnittelun kaikilla aloilla. Sopeutumistoimien tulee perustua jatkuvaan riskien arviointiin, ajantasaiseen tutkimustietoon ja valmiuteen muuttaa toimia uusien havaintojen myötä. Globaalin hillintäpolitiikan onnistuminen on edelleen ratkaisevin tekijä näiden riskien suuruudelle ja todennäköisyydelle.

Ilmastolakiin ja sen mukaiseen suunnittelujärjestelmään on sisäänrakennettu jatkuvan tarkastelun ja kehittämisen käytäntöjä. Kuluvalla vaalikaudella vuonna 2022 valtioneuvoston selontekona annetusta MISU:sta laaditaan väliarvio, joka osaltaan tukee tulevia päätöksiä ilmastotoimista ja niiden ohjauskeinoista. Arvio julkaistaan helmi-maaliskuussa 2026.

KISS2030:n ajantasaisuus ja mahdollinen lisätoimien tarve arvioidaan välitarkastelussa vuonna 2026. Välitarkastelussa tarkastellaan sekä toimeenpanon edistymistä että ilmastoriskien ja toimintaympäristön muutoksia, jotta suunnitelmaa voidaan päivittää vastaamaan muuttuvia olosuhteita. Toimeenpanon seuranta ja arviointi ovat keskeinen osa sopeutumispolitiikan kokonaisuutta, ja niiden pohjalta määritellään tarvittavat tarkennukset sekä suunnitellaan seuraavan kauden toimenpiteet.

Pitkällä aikavälillä ilmastonmuutoksen hillinnän onnistuminen riippuu myös siitä, että sopeutumistoimet onnistuvat. Ilmastosuunnitelmien kehittämiskohteeksi on tunnistettu tarve kyetä vastaamaan paremmin oikeudenmukaisuuskysymyksiin sekä odottamattomiin häiriöihin ympäristössä tai kansainvälisessä ja kotimaisessa toimintaympäristössä. Valtioneuvoston ennakointiprosessin oppien ja ministeriön ennakointiverkoston hyödyntäminen voisi soveltua esimerkiksi hallinnonalan sopeutumisen toimenpideohjelman valmisteluun.

Ilmastopolitiikan pitkän aikavälin suunnittelun tukena on ilmastolain mukaan kerran kymmenessä vuodessa laadittava, kaikki sektorit kattava pitkän aikavälin ilmastosuunnitelma. Työn lähtökohtana ovat ilmastolaissa asetetut pitkän aikavälin päästövähennystavoitteet vuosille 2040 ja 2050. Työ- ja elinkeinoministeriön johdolla parhaillaan valmisteltavassa suunnitelmassa on esitettävä kaikkien sektoreiden mukaan lukien maatalouden ja maankäyttösektorin yhteenlaskettujen kasvihuonekaasujen päästöjen ja poistumien kehitystä koskevat skenaariot vähintään kolmenkymmenen vuoden ajanjaksolle, ilmastolain tavoitteisiin perustuvat keskeiset toimialakohtaiset etenemisvaihtoehdot sekä arvio kasvihuonekaasujen päästöjen vähennysmenetelmien ja nielujen vahvistamismenetelmien pitkän aikavälin kehitysnäkymistä.

Pitkän aikavälin ilmastosuunnitelman taustaskenaarioissa ilmastonmuutoksen vaikutukset on voitu huomioida vain osittain. Tämä johtuu muun muassa epävarmuuksista siinä, miten ilmasto ja yhteiskunnalliset tekijät kehittyvät tulevaisuudessa. Erityisesti sopeutumistoimien laajuus, ajoitus ja paikallinen toteutus ovat vaikeasti ennakoitavissa, eikä niitä ole voitu sisällyttää skenaarioihin kattavasti mallinnuksen keinoin. Mallinnusmenetelmiä ja skenaariotyön metodologiaa tulisi kehittää, jotta ne tukisivat paremmin päätöksentekoa ja varautumista ilmastonmuutoksen moninaisiin vaikutuksiin.

Muihin sektoreihin verrattuna maankäyttösektorin kasvihuonekaasuinventaarioon liittyy erittäin suuria epävarmuuksia niin laskentaan kuin luonnonolosuhteisiin liittyen. Hiilitaseen vuotuiset muutokset ovat olleet suuria ja skenaarioita päivitetäänkin aina tiedon tarkentuessa. Kasvihuonekaasuinventaarion ja mallinnuksen kehittämistyö sekä ylipäätään tutkimustiedon tarkentuminen ovat avainasemassa maankäyttösektorin ilmastopolitiikan valmistelussa.

Maatalous- ja maankäyttösektorien osalta skenaariomallinnus on resursoitu pysyvästi, mutta se on alisteinen laajassa energia- ja teollisuuspoliittisessa viitekehyksessä toteutettavalle skenaariomallinnukselle. Skenaarioita tarvitaan kansallisen ilmastopolitiikan ja -lainsäädännön valmistelun lisäksi myös esimerkiksi EU:n lainsäädännön ja-velvoitteiden sekä YK:lle tehtävien raportointien vuoksi. MMM on esittänyt, että työ- ja elinkeinoministeriön johdolla käynnistettäisiin selvitys- ja valmistelutyö kansallisen tason ilmastopolitiikan skenaariotyön kehittämiseksi.

Ennakointi osana maaseutupolitiikkaa

Selonteko nostaa esiin yhteiskunnallisen polarisaation ja demokratian haasteet. Arvojen ja asenteiden muutos heijastuu myös maa- ja metsätalousministeriön työhön. MMM tukee yhteiskunnallista vakautta vahvistamalla maaseudun elinvoimaa ja osallisuutta. Miten maaseutu toimii, vaikuttaa vihreään siirtymään, kiertotalouteen, huoltovarmuuteen ja Suomen kokonaisturvallisuuteen. Asuttu maaseutu on myös turvallisuuskysymys. Osana maaseutupoliittisen selonteon valmistelua on Suomessa tunnistettu ilmiöitä kuten liikenne- ja energiaköyhyys, digisyrjäytyminen sekä tyytymättömyyden maantiede. On tärkeää tunnistaa kuluttajien muuttuvat arvot, vastuullisuuden ja kestävyyden vaatimukset sekä heikentynyt sosiaalinen kestävyys ja alueellinen epätasa-arvo. Yhteiskunnallisen ja alueellisen polarisaation ehkäisy voimistaa varautumisen ja

elinkeinotoiminnan toimintaedellytyksiä erilaisilla alueilla ja vahvistaa luottamusta viranomaisiin.

Maa- ja metsätalousministeriön johdolla on poikkihallinnollisesti ja osallistavasti valmisteltu valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko, joka täydentää Tulevaisuusselontekoa avaamalla syvemmin maaseutumaisten alueiden erityispiirteitä ja -kysymyksiä.